

Łukasz Piotrowski

Przegląd frazeologii blogu Rafała Ziemkiewicza

Prace Językoznawcze 15/1, 73-83

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Łukasz Piotrowski
Warszawa–Kraków

Przegląd frazeologii blogu Rafała Ziemkiewicza

The Review of the Phraseology in the Rafał Ziemkiewicz's Blog

This article presents the phraseology of Rafał Ziemkiewicz's blog published in Rzeczpospolita online edition (first half of 2009). It shows the analyzed linguistic material divided into phraseological units (idioms), phrasems, phraseological (modifying) innovations and phrasematics ('winged' words, phrasems, allusions, references, evocations, proper nouns and terms). The phraseology analyzed in this article was assigned to the stylistic variety of Polish language. This article is an attempt to determine the relationship between an individual style of the author of the blog and functional styles of Polish language.

Słowa kluczowe: frazeologia, frazematyka, innowacje frazeologiczne, styl funkcjonalny, styl indywidualny

Key words: phraseology, phrasematics, phraseological innovations, functional style, individual style

Zjawisko blogowania narodziło się kilkanaście lat temu, od kilku przeżywa intensywny rozwój. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy szukać m.in. we wzrastającej liczbie użytkowników Internetu, którzy jednocześnie mogą odgrywać rolę biernych odbiorców, jak i aktywnych uczestników, kreatorów wirtualnej rzeczywistości, co właśnie jest udziałem blogerów internetowych, czyli autorów dzienników (pamiętników) zawierających aktualne przeżycia, przemyślenia oraz interesujące z perspektywy autora informacje (Pisarek 2006: 18). Poczesne miejsce w całym bogactwie różnorodnych typów zajmują blogi publicystyczne pisane przez zawodowych dziennikarzy i publicystów.

Niniejszy artykuł traktuje o blogu Rafała Ziemkiewicza znajdującym się w internetowym wydaniu „Rzeczpospolitej” (<<http://blog.rp.pl/ziemkiewicz>>). Moim celem jest przedstawienie frazeologii obecnej we wpisach dodawanych przez publicystę w pierwszej połowie 2009 r. Pod uwagę biorę 18 losowo wybranych tekstów. Chciałbym sprawdzić, jakie role odgrywają w nich poszczególne typy połączeń frazeologicznych. W pierwszej części artykułu za nadrzędne kryterium

rozdzielające przyjmuje przynależność stylistyczną. W dalszej kolejności analizuje dokonane przez autora przekształcenia stałych struktur połączeń frazeologicznych. Na końcu odnoszę się do połączeń frazematycznych.

Podstawowymi jednostkami analizy w pierwszej części są związki frazeologiczne (idiomy), które definiuję za hasłem słownikowym Kazimierza Polańskiego jako dwu- lub kilkuwyrazowe konstrukcje wyrazowe, o stałym składzie leksykalnym, znaczeniu całości niedającym się wyprowadzić ze znaczenia poszczególnych składników oraz motywacji metaforycznej (Polański 2003: 244). Drugim typem połączeń frazeologicznych włączonych w obręb analizy są frazemy, czyli konstrukcje o dominującej roli jednego ze składników połączenia. Przedstawione w artykule związki frazeologiczne i frazemy dzielę na: frazy, zwroty, wyrażenia rzeczownikowe, wyrażenia określające i wskaźniki frazeologiczne (Lewicki, Pajdzińska 2001: 316–318).

Opisane w dalszej kolejności celowe przekształcenia połączeń frazeologicznych przyjmuje się nazywać innowacjami frazeologicznymi. Powstają one w wyniku zmian dokonanych w ramach składu leksykalnego frazeologizmu bądź poprzez użycie go w innej łączliwości kontekstowej. Stanisław Bąba dzieli innowacje frazeologiczne na trzy typy: uzupełniające, modyfikujące i rozszerzające. Uzupełniające powstają przez zapożyczenia zewnętrzne (najczęściej kalki) lub wewnętrzne (terytorialne, środowiskowe i profesjonalne odmiany dzisiejszej polszczyzny). Modyfikujące są tworzone w wyniku zmiany składu leksykalnego lub formy gramatycznej jednego z komponentów. Rozszerzające dzięki rozszerzeniu łączliwości leksykalnej frazeologizmu, np. w związku *rzucić komuś kłody pod nogi* dodanie do wykonawcy czynności – *ktoś* – nieosobowego aktanta – *coś* (Bąba 1989: 47, 64–65).

Analizę frazeologii blogu Rafała Ziemkiewicza kończy przedstawienie wybranych połączeń wchodzących w skład frazematyki. Najważniejszym wyróżnikiem takich połączeń jest przede wszystkim cecha ich społecznego utrwalenia oraz odtwarzalność w kontekście (Chlebda 2010: 10). W skład frazematyki włącza się m.in.: mechaniczne powtórzenia, cytaty, przytoczenia, przywołania, nawiązania, aluzje oraz skrzydlate słowa. Przy czym należy zaznaczyć, że połączenia frazematyczne charakteryzują się względną odtwarzalnością wynikającą z odniesienia czasowego (Chlebda 2001: 339).

Cecha względnej odtwarzalności stanowi jeden z problemów. Zaznaczam jednocześnie, że w toku analizy pojawia się kilka problemów definicyjnych, dotyczących m.in. włączania połączeń wyrazowych w obręb frazeologii tradycyjnej bądź frazematyki. Istnieje proces idiomatyzowania się indywidualizmów i skrzydlatych słów (Flicieński 2010: 26). Zjawisko to jest udziałem wszystkich użytkowników języka, którzy trwale doświadczenia jego przemian połączonych z przemianami o charakterze historycznym, kulturowym, dlatego też trudno przyporządkować takie połączenia. Innym problemem może być właściwe klasyfikowanie innowacji

frazeologicznych. Kryterium celowości podane przez S. Bąbę nie zawsze jest jednoznaczne, dzięki temu pozwala na pewną arbitralność.

Przegląd frazeologii według zarysowanego wyżej porządku wynika z intuicyjnego przeświadczenia piszącego te słowa, że pomiędzy stylem funkcjonalnym każdego tekstu a stylem indywidualnym jego autora istnieje napięcie, które znajduje swe odzwierciedlenie również w warstwie frazeologii. Nawet pobieżna lektura blogu Ziemkiewicza pozwala zauważyć, że jego styl jest zbliżony do stylu niektórych tradycyjnych gatunków wypowiedzi publicystycznej, szczególnie do felietonu, komentarza oraz artykułu publicystycznego¹. Zgodnie z typologią stylów funkcjonalnych należy więc włączyć blog (jako nowy gatunek wypowiedzi publicystycznej) w obręb stylu publicystycznego. W tym wypadku trudno nie uciec przed pytaniami o rolę stylu indywidualnego autora, który może zależeć chociażby od sposobu oceniania komentowanej rzeczywistości lub kompetencji językowych.

Reasumując, uważam za interesującą i celową próbę odpowiedzi na pytanie (choć zdaje sobie sprawę, że istnieje ryzyko udzielenia odpowiedzi cząstkowej lub co gorsza błędnej) – co we frazeologii blogu Ziemkiewicza jest wynikiem konwencji stylistycznej, a co należy do sfery autonomicznych wyborów autora?

Związki frazeologiczne starannej odmiany polszczyzny

Przegląd związków frazeologicznych blogu Rafała Ziemkiewicza rozpoczynam od przedstawienia tych, które w *Wielkim słowniku frazeologicznym języka polskiego* autorstwa Piotra Müldnera-Nieckowskiego zostały włączone w skład starannej odmiany polszczyzny.

Staranna odmiana polszczyzny stanowi punkt odniesienia w stosunku do innych stylów języka polskiego. Zastępuje dawny styl książkowy. Wpływ na tę zmianę ma wiele czynników, m.in. odmienne podejście do procesu komunikowania, w którym wzorotwórcza rola literatury pięknej zeszała na drugi, a czasami na dalszy plan. Staranna odmiana polszczyzny charakteryzuje się brakiem nacechowania stylistycznego i emocjonalnego, jest używana w oficjalnych i nieoficjalnych kontaktach pomiędzy ludźmi zachowującymi wobec siebie szacunek (Müldner-Nieckowski 2004: 22). Frazeologizmy należące do niej można przyrównać do leksyki określanej przez Danutę Buttler i Andrzeja Markowskiego jako słownictwo współnoodmianowe. Przynależy ono do całego uniwersum języka, a używane w poszczególnych odmianach stylistycznych nie stanowi jego integralnej części. Według przywoływanych językoznawców cechuje je to, że jest: niespecjalistyczne,

¹ Taka konstatacja jest możliwa dzięki przyjęciu rozumienia znaczenia terminu „styl” tak, jak rozumieli go przedstawiciele praskiej szkoły strukturalistycznej, a więc jako zasady funkcjonalnej wypowiedzi.

nieoficjalne, nienacechowane pod względem ekspresywno-emocjonalnym (Buttler, Markowski 1991: 109). Ostatnia cecha łączy tę leksykę z frazeologizmami starannej odmiany polszczyzny według Müldnera-Nieckowskiego.

Pierwszymi prezentowanymi związkami frazeologicznymi są wyrażenia rzeczownikowe. Centrum tego typu związków frazeologicznych stanowi rzeczownik. Pełnią one właśnie funkcję rzeczownika. W analizowanym korpusie wpisów blogowych wyrażenia rzeczownikowe, które należą do ogólnej odmiany języka polskiego, zajmują niewielki obszar wszystkich związków frazeologicznych.

Przykłady: *dobry pomysł; dobry znak; głębokie milczenie; obrona przed zarzutami* (obrona przed <kimś, czymś>)²; *pozycja w Europie* (pozycja w <czymś>); *tajemnica poliszynela; zła prasa*.

Drugi typ stanowią wyrażenia określające. Od wyrażen rzeczownikowych różnią się pełnioną funkcją – są używane w funkcji określenia rzeczownika, czasownika, przymiotnika i przysłówka. Często ich podstawowym komponentem jest rzeczownik, toteż mogą być mylone z wyrażeniami rzeczownikowymi³. Jeżeli komponent rzeczownikowy nie odmienia się, należy zaliczyć je do wyrażen określających (Pajdzińska, Lewicki: 317). W tekście blogu stanowią dużą część wszystkich frazeologizmów, ponad czterokrotnie większą od omawianych przed chwilą wyrażen rzeczownikowych. Odznaczają się wysoką frekwencją. Najwięcej wyrażen określa czasownik.

Przykłady: *na dodatek; na łamach; na razie; na skraj; od dawna; po prostu; tym razem; w końcu; w ogóle; w sekrecie; w sposób; w stronę; z kolei; z góry*.

Głównym składnikiem leksykalnym kolejnego typu połączeń – zwrotów – jest czasownik. Zwroty pełnią funkcję czasownika, predykują czynności i stany. Po dodaniu członu nominalnego mogą zachowywać się w tekście jak w pełni ukształtowane zdania, nie mogą jednak same tworzyć zdań. Opis zwrotów starannej odmiany języka polskiego pozwala stwierdzić, w jaki sposób autor blogu wyraża czynności. Liczba zwrotów jest zbliżona do połączonych razem wyrażen rzeczownikowych i wyrażen określających.

Przykłady: *należy do rodziny i znajomych* (<ktoś> należy do <czegoś>); *ale się z nią liczone* (liczyć się z <kimś>); *dotąd panowała opinia, że państwo polskie jest dziurawe jak sito* (panuje opinia, że..., <coś> jest dziurawe jak sito); *koledzy podejrzanych znowu staną za nimi murem* (stać murem za <kimś, czymś>); *wcześniej się zawsze potknie o własne sznurowadła* (potykać się o <coś>); *stracili dla niego głowę* (tracić głowę dla <kogoś>); *wymieniać uwagi o „młodych gnojach”* (wymieniać uwagi o <kimś, czymś>).

² W nawiasie przedstawiam hasłową postać frazeologizmu.

³ Typologia zaproponowana przez Stanisława Skorupkę grupuje wyrażenia rzeczownikowe i określające pod jedną nazwą wyrażen.

Związki frazeologiczne zwane frazami mogą występować jako samodzielne zdania lub tylko jako ich części. Od zwrotów odróżnia je to, że nie mają wolnych pól, w których dookreśla się wykonawcę czynności albo obiekt podlegający jej wpływowi, najczęściej jest to komponent rzeczownikowy. Pozbawione kwalifikatorów stylistycznych frazy występują w niewielkim zakresie.

Przykłady: *łamać prawo; śmiać się w duchu.*

Wskaźniki frazeologiczne, w odróżnieniu od podanych wyżej frazeologizmów, nie są samodzielne i zachowują się w tekście jak przyimki, partykuły albo spójniki, takie też mają znaczenie. Pojawiają się kilkakrotnie.

Przykłady: *tym bardziej, że...; z jednej strony..., z drugiej strony...*

Związki frazeologiczne oznaczone kwalifikatorami stylistycznymi

Kwalifikatory obecne w *Wielkim słowniku frazeologicznym języka polskiego* przy niektórych frazeologizmach pozwalają wyodrębnić z całego zasobu frazeologii blogu Rafała Ziemkiewicza te związki, które odbiegają od normy ogólnej (starannej odmiany języka) i mają zabarwienie stylistyczne bądź ekspresyjne.

Autor słownika wyodrębnił kilka kwalifikatorów. Na krańcach odmiany starannej umieścił z jednej strony styl wysoki – nazwany *książkowym* (*książk.*), z drugiej styl niski – zwany *pospolitym* (*posp.*). Kwalifikator *książkowy* grupuje związki, biorące swój początek w większości z tekstów literatury pięknej. Mogą być odczuwane jako sztuczne, dobrze wkomponowują się w teksty i wystąpienia publiczne, jeżeli zostały odpowiednio dobrane. Kwalifikator *pospolity*, *prostacki* grupuje związki, które są używane przez osoby o niskiej kulturze osobistej, słabo znające się lub te, które na przykład w tekstach artystycznych używają ich celowo, żeby wzmoczyć ekspresję (Müldner-Nieckowski 2004: 24).

Do głównych stylów języka autor zalicza także te, które oznacza kwalifikatorami: *dziennikarski* (*dzien.*), *oficjalny* (*oficj.*), *urzędowy* (*urzęd.*), *zawodowy*, (*med.*), *żargonowy* (*żarg.*). Każdy z nich wyodrębnia na podstawie kilku kryteriów, m.in. sytuacji występowania (Müldner-Nieckowski 2004: 24–25).

Wyrażenia rzeczownikowe najliczniej są reprezentowane przez frazeologizmy oznaczone kwalifikatorem *dziennikarski*.

Przykłady: *aparatus przemocy; deficyt budżetowy; dobrze poinformowane źródło; kraj cywilizowany; Urban–bohater na miarę salonu (<ktos> na miarę <czegoś>); opinia publiczna.*

Wyrażenia określające w zdecydowanej większości są określeniami czasownika. Reprezentują różne odmiany stylistyczne. Można zauważyć dominację pospolitych i książkowych.

Przykłady: *posp.* – *do kości; od zawsze; swego czasu; w ostateczności; w porę;* *książk.* – *godny pochwały; na koniec; pod sztandarem walki z klerykałną i ksenofo-*

biczną prawicą (pod sztandarem <czegoś>); *w istocie*; *z dawna*; oficj. – *we własnej osobie*; *dzien.* – *wszech czasów*.

Użyte w tekście blogu zwroty reprezentują wszystkie odmiany stylistyczne. Frekwencyjnie dominują nad wyrażeniami rzeczownikowymi i określającymi. Najwięcej posiada kwalifikator *pospolity*, w dalszej kolejności *książkowy*, *dziennikarski* oraz *urzędowy* i *oficjalny*. Dopiero w przypadku zwrotów można zobaczyć, jak duże możliwości wzbogacania przekazu drzemią w stylistycznych odmianach predykujących.

Przykłady: *posp.* – *bierze się do pouczenia* (brać się do <czegoś>); *A to się przecież „w pale nie mieści”* (<coś> <komuś> w pale się nie mieści); *dokręcą śrubę* (dokręcać <komuś> śrubę); *gra nam na nosie* (grać <komuś> na nosie); *pozwalać sobie na wypowiedzi* (pozwalać sobie na <coś>); *książk.* – *porwało się na jedną ze świętości III RP* (porywać się na <coś>); *racja jest po stronie żebraka* (racja jest po <czyjejs> stronie); *rodem z cuchnących archiwów IPN* (rodem z <czegoś>); *dzien.* – *gigantyczny obrót fundacji na deklarowane, dobroczynne cele* (<coś> na <jakiś> cel); oficj. – *odebrał hołdy także z tej strony* (odbierać <czyjejs> hołdy); *urzęd.* – *pozostaje w mocy jako dowód* (<coś> pozostaje w mocy).

Frazy występują w tekście w najmniejszej ilości. Zdecydowanie dominują wśród nich frazeologizmy przynależące do stylu dziennikarskiego. Drugim pod względem ilości stylem jest styl oficjalny.

Przykłady: *dzien.* – *oddawać władzę, podważać zaufanie, udzielać wywiadu*; oficj. – *odmawiać zgody; składać oświadczenie; składać zeznanie*; *posp.* – *łapać się za głowę*.

Innowacje frazeologiczne

Ze względu na ograniczenie miejsca przedstawiam innowacje modyfikujące, które stanowią zdecydowaną większość wszystkich zmienionych związków frazeologicznych.

Innowacje modyfikujące skracające powstają poprzez odjęcie jednego słowa (Bąba 1989: 48–60).

Przykłady: *wiedzę wykorzystują do doradzania przestępcom, jak uprawiać proceder* (<ktoś> uprawia <jakiś> proceder); *Znaki na niebie i ziemi* (wszystkie znaki na niebie i ziemi wskazują, że...).

Innowacje modyfikujące rozwijające powstają dzięki dodaniu do stałego związku nowego komponentu.

Przykłady: *działalność społeczną, w tym charytatywną* (działalność charytatyw-na); *ratuje zdrowie i życie* (ratować życie); *Rząd albowiem nie jest w stanie stwierdzić* (<ktoś> nie jest w stanie <czegoś> robić); *ściągnie bezlitośnie podatek z odsetkami i surową karą* (ściągać z <kogoś> podatek); *wyciągnęli za jego*

powstanie surowe konsekwencje wobec IPN (wyciągać konsekwencje wobec <kogoś>).

Innowacje modyfikujące wymieniające tworzy się w wyniku wymiany jednego komponentu na drugi. Stanowią największą część wszystkich zmienionych związków frazeologicznych.

Przykłady: *sprawa odfajkowana* (sprawa załatwiona); *przejawia ambicję* (mieć ambicję); *kęs czas temu* (jakiś czas temu); *odkupując stalinowskie zaangażowanie swych rodziców* (odkupić winy <czyjeś>).

Innowacje modyfikujące kontaminujące powstają przez połączenie dwóch (lub więcej) frazeologizmów.

Przykłady⁴: *od zawsze mam mieszane uczucia wobec Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy* (<ktoś, coś> budzi mieszane uczucia; sprzeczne uczucia; z mieszanymi uczuciami); *Mikołaj Lizut rozplywa się we współczuciu* (mieć współczucie dla <kogoś, czegoś>, rozplywać się z zachwytu); *Dokładnie takie samo rozumowanie leży u podstaw oskarżeń premiera i jego totumfackich pod adresem* (<coś> leży u podstaw <czegoś>, robić uwagi pod <czyimś> adresem).

Ostatnim typem innowacji modyfikujących są innowacje modyfikujące regulujące, które tworzy się przez zmianę liczby, aspektu postaci słowotwórczej itp. jednego z komponentów leksykalnych związku.

Przykłady: *kraje cywilizowane* (kraj cywilizowany); *Prawniczy świątek* (świat prawniczy); *nie robię sobie nadziei* (robić <komuś> nadzieje); *wzięte w cudzysłów* (brać w cudzysłów); *paroma uśmiechami i poklepaniem po buzi* (poklepywać <kogoś> po ramieniu).

Wśród związków frazeologicznych użytych w tekście kilka zawiera błędy. W zdaniu: (...) *trzymając się jak pijany płota korzystnego dla Wałęsy orzeczenia z czasów zamierzczej kampanii wyborczej* (...) jest związek trzymać się <czegoś> jak pijany płotu. Błąd dotyczy niewłaściwej końcówki fleksyjnej w dopełniaczu wyrazu *płot*. Drugi typ błędów polega na nieuzasadnionej wymianie jednego z komponentów leksykalnych frazeologizmu, np.: *Niestety, do realizacji filmu zabrali się ludzie o zbyt ciasnych horyzontach*. Istnieje związek *wąskie horyzonty*, a nie *ciasne horyzonty*. Zmiany nic nie uzasadnia, zatem należy ją uznać za błąd.

Frazematyka

Opisuję występujące w tekście blogu: skrzydlate słowa, frazemy, aluzje i nawiązania, przywołania oraz nazwy i terminy. Zaznaczam jednocześnie, że w wypadku podanych wyżej typów połączeń wyrazowych, szczególnie skrzydlatych słów, istnieje problem jednoznacznego przyporządkowania.

⁴ W nawiasach znajdują się związki frazeologiczne, które weszły w skład modyfikacji kontaminującej.

Najważniejszą cechą skrzydlatych słów jest możliwość ustalenia ich autora (Chlebda 2010: 9). W większości wypadków obecność skrzydlatych słów w tekście blogu jest zasygnalizowana znakiem cytowania. W mojej opinii wystąpiło kilkanaście tego typu połączeń wyrazowych.

Przykłady: *ciemnogród; człowiek honoru; endeckie demony i czarnoseciny potencjał polskiego społeczeństwa; kaczyzm; odpieprzcie się od generała; wykształciuch.*

W typie frazemów można wyodrębnić dwa podtypy⁵. Pierwszy stanowią te, które mają wyraźny kontekst historyczny i w zasadzie mogłyby być zaliczone do skrzydlatych słów, gdyby nie to, że nie da się ustalić ich autora. W skład drugiego wchodzi frazemy pozbawione silnych sytuacyjnych konotacji, które nie niosą ze sobą tak silnego, jak w wypadku pierwszych, ładunku emocji, „bagażu historycznego słowa”. Oba podtypy są licznie reprezentowane w tekście blogu.

Przykłady: *działalność opozycyjna; masowy awans dzieci robotniczych i chłopskich; „nieznani sprawcy”; „odżyzdanie” LWP; podziemne pisma; stalinowscy prokuratorzy lub sędziowie; usuwanie „syjonistów”; transformacja ustrojowa; władza ludowa; „zdrowe” polskie społeczeństwo.*

Obecność aluzji i nawiązań wzbogaca treść o wątki i motywy obecne w kulturze, przez co wzrasta atrakcyjność przekazu.

Aluzyjność ma miejsce w tytułach niektórych wpisów blogowych. Oto przykłady: *Ciszej nad tą konferencją; Z braku argumentów – transparenty; Kali domniemywać winy.*

Przywołania przypominają aluzje i nawiązania. Zakres odtwarzalności przywołań zawartych w tekście blogu jest o wiele węższy niż w wypadku aluzji i nawiązań.

Przykłady: *Sytuacja przypomina mi – jak zwykle – starą żydowską anegdotę. Tę o bogaczu, który obdarował żebraka hojną jałmużną i czas jakiś potem widzi tego samego żebraka w najdroższej restauracji w mieście, objadającego się kawiozem. Dopada go, krzyząc: ty łobuzie, to na to ja ci dałem pieniądze, żebyś je trwonił na takie zbytki?! Na co żebrak odpowiada z godnością: o, przepraszam, ale panu nic do tego, na co ja wydaję swoje własne, ciężko zarobione pieniądze!; Wiktor Suworow pisał kiedyś: kto gra z szulerem, przegrał już w chwili, gdy usiadł do stołu. I konkretny kształt tego stołu nie ma tu wielkiego znaczenia.*

W analizowanym tekście blogu jest ponad 160 różnego rodzaju nazw własnych oraz terminów. Zazwyczaj każda nazwa denotuje jeden obiekt w rzeczywistości

⁵ Podane frazemy mogłyby wejść w obszar wcześniejszej analizy. Z uwagi na to, że nie znalazły się w *Wielkim słowniku frazeologicznym języka polskiego*, uznałem, że można je traktować jako elementy przynależne do frazematyki, bliższe skrzydlatym słowom niż frazomom zidiomatyzowanym. Dodatkowo na podstawie niektórych podanych tu przykładów widać, ile problemów stwarza próba ich jednoznacznej klasyfikacji. Uwidacznia się szczególnie ciekawy aspekt kulturowego, tzn. wynikającego ze znajomości historii, odczytywania znaczeń.

pozajęzykowej. Można wyróżnić kilka grup nazw własnych i terminów, chociażby: imiona i nazwiska polityków, dziennikarzy, osób ze świata kultury i nauki, tytuły gazet i czasopism, artykułów prasowych, nazwy urzędów i organizacji politycznych oraz wydarzeń historycznych.

Podsumowanie

Przedstawione w przykładach frazeologizmy, innowacje i połączenia frazematyczne nie wyczerpują bogactwa frazeologii blogu Rafała Ziemkiewicza. Reprezentują najbardziej rozpowszechnione typy, są charakterystyczne dla całości.

Związki frazeologiczne wchodzące w skład starannej odmiany polszczyzny są najliczniej reprezentowane przez wyrażenia określające, które w tekście najczęściej odnoszą się do czasownika, np. *w końcu poszedł, w ogóle nie powiedział, traktował z góry*. Niewiele mniej jest wyrażen rzeczownikowych zastępujących właśnie tę część mowy. Wśród nich związki typu *dobry pomysł, dobry znak, zła prasa* zawierają wyrazy wartościujące. Antonimy *dobry-zły* oddają prototypowy, najbardziej stereotypowy sposób wartościowania (Puzynina 1992: 10). Następne w kolejności występowania zwroty oddają ważną właściwość frazeologii – jej metaforyczny charakter oraz zdolność obrazowego, bliskiego człowiekowi zmysłowego postrzegania świata. Widać to dobrze w zwrocie *koledzy podejrzanych znowu staną za nimi murem*, użytym zamiast mało plastycznego *koledzy będą ich bronić*.

Frazeologizmy nacechowane stylistycznie są reprezentowane w największej części przez związki wchodzące w skład odmiany pospolitej i książkowej. Warto zauważyć, że bardzo często autor umieszcza je obok siebie lub używa ich w nieoczywistym kontekście. Przywoływani już D. Buttler i A. Markowski nazywają ten zabieg celowym stylizowaniem tekstu (Buttler, Markowski 1991: 109). Odmienne niż w przypadku frazeologizmów ze starannej odmiany tu najliczniejsze są zwroty, a dopiero potem wyrażenia rzeczownikowe oraz określające. Połączenia wyrazowe nacechowane stylistycznie wprowadzają element ironii, a nawet kpiny, jak również wzmacniają obrazowość. Charakterystyczne dla stylu publicystycznego, ale pozbawione odautorskiego naddatku, są frazeologizmy oznaczone kwalifikatorem *dziennikarski*. Mają przede wszystkim walor informacyjny, dzięki zdolności przekazywania skondensowanej i skonwencjonalizowanej treści.

Innowacje frazeologiczne modyfikujące obecne w blogu świadczą o wysokich kompetencjach językowych autora, który w wielu przypadkach wykazuje się znajomością frazeologii, świadomym podejściem do stosowanych związków. Dzięki wprowadzonym modyfikacjom, tj. skracaniu, rozszerzaniu, wymienianiu czy kontaminowaniu uzyskuje różne efekty, np. w postaci sugerowania znaczeń, hiperbolizowania przekazu, zwiększania ekspresji, impresywności. Doskonałym

przykładem jest połączenie dwóch frazeologizmów: mieć współczucie dla <kogoś> oraz rozplýwać się z zachwytu, obecne w modyfikacji *rozplýwa się we współczuciu dla mnie*. Jeden związek demaskuje fałsz obecny w treści drugiego, jest to też przykład zabawy językiem.

Frazematyka blogu pełni funkcje podobne do funkcji pełnionych przez wymienione wyżej frazeologizmy i innowacje frazeologiczne. Skrzydlate słowa i frazemy zawierają elementy wartościowania leksykalnego. Dodatkowo budują wspólnotę sensów o proveniencji polityczno-historycznej. Często Ziemkiewicz używa ich w postaci wtórnej, zaznaczając ironiczne podejście (obecne również dzięki znakowi cytowania). W obrębie frazematyki spotykamy liczne nazwy własne mające przede wszystkim wartość informacyjną.

Frazeologia obecna w tekście blogu spełnia postulaty Walerego Pisarka, proponującego uznać za cechy dobrego stylu języka prasy: obrazowość, konkretność, dynamiczność. Zły styl natomiast cechuje według językoznawcy: kancelaryjność, sloganowość, szablonowa frazeologia, egzaltacja (Pisarek 1988: 195). Trudno jednak odpowiedzieć na pytanie, które z typów połączeń frazeologicznych lub które z ich cech należy uznać za charakterystyczne dla stylu gatunkowego, funkcjonalnego, a które dla stylu indywidualnego, autorskiego. Na pewno dla stylu publicystycznego charakterystyczna będzie obecność informacyjnych wyrażań dziennikarskich, licznych nazw własnych, także impresywno-ekspresywnych zwrotów. Wydaje się, że za swoiste dla stylu autorskiego, tutaj Ziemkiewicza, można uznać świadome mieszanie stylu wysokiego z niskim, celowe hiperbolizowanie, stosowanie częstych przejawów ironii oraz kpiny. Napięcie pomiędzy stylem gatunkowym a indywidualnym ma w dużym stopniu charakter tożsamościowy. Są to niejako dwie strony tego samego medalu.

Literatura

- Archiwum blogu Rafała Ziemkiewicza, <<http://blog.rp.pl/ziemkiewicz>>.
- Bąba S. (1989): *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny*. Poznań, ss. 214.
- Buttler D., Markowski A. (1991): *Słownictwo wspólnoodmianowe, książkowe i potoczne współczesnej polszczyzny*. [W:] *Język a kultura*. T. 1: *Podstawowe pojęcia i problemy*. Red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński. Wrocław, s. 107–122.
- Chlebda W. (2001): *Frazematyka*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 335–342.
- Chlebda W. (2010): *Skrzydlate słowa a frazeologia*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej*. Red. S. Bąba, K. Skibski, M. Szczyszko. Poznań, s. 9–20.
- Fliciński P. (2010): *Sposoby pomnażania współczesnego zasobu frazeologicznego polszczyzny*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej*. Red. S. Bąba, K. Skibski, M. Szczyszko, Poznań, s. 21–32.
- Hasło: *Blog*. [W:] *Słownik terminologii medialnej* (2006): Red. W. Pisarek. Kraków, s. 18.
- Kurkowska H., Skorupka S. (2010): *Stylistyka polska. Zarys*. Warszawa, ss. 403.

- Lewicki A. M., Pajdzińska A. (2001): *Frazeologia*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin, s. 316–333.
- Müldner-Nieckowski P. (2004): *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa, ss. 1088.
- Ożóg K. (2008): *Język współczesnej polityki*. „Stylistyka”, nr 17, z. 1, s. 161–184.
- Pajdzińska A. (2010): *Przydatność frazeologizmów w badaniach językowego obrazu świata*. [W:] *Perspektywy współczesnej frazeologii polskiej*. Red. S. Bąba, K. Skibski, Sz. Szczyszko. Poznań, s. 87–97.
- Pisarek W. (2006): *Podstawy retoryki dziennikarskiej*. [W:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, Z. Bauer, E. Chudziński. Kraków, s. 361–377.
- Pisarek W. (1988): *Retoryka dziennikarska*. Kraków, ss. 322.
- Polański K. (2003): *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław, ss. 244.
- Puzynina J. (1992): *Język wartości*. Warszawa, ss. 264.

Summary

This article offers an analysis of the phraseology in the Rafał Ziemkiewicz's blog published in *Rzeczpospolita* online edition. The analysis is based on 18 entries written in the first half of 2009. The paper attempts to describe the functions of particular types of phrases and the relation between the functional and individual style of the discussed linguistic units. The article presents phraseological units and phrasems which follow the rules of contemporary Polish language, phraseological units and phrasems which represent the most important of Polish language as well as phraseological (modifying) innovations and phrasematics ('winged' words, phrasems, allusions, references, evocations, proper nouns and terms). While presenting the phraseological units and phrasems, the author follows the typology of Pajdzińska and Lewicki.